Uludağ Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Dergisi
http://kutuphane. uludag. edu. tr/Univder/uufader. htm

Yabancı Dil Öğretiminde Malzeme Değerlendirme

Ali Işık, Gonca Altmışdört

Kara Harp Okulu, Yabancı Diller Bölümü, Ankara
isikal@hotmail.com, altmisdort_g@yahoo.com

ÖZET

Yabancı dil eğitiminde birçok etken öğrenci başarısının elde edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yaklaşım, yöntem ve tekniklerin yanı sıra hedeflerin belirlenmesi, izlencenin hazırlanması, ders sürecinde yer alan etkinlikler, öğretmen ve öğrencinin rolü, ölçme ve değerlendirmenin yeterliliği, ders dışı faaliyetler gibi pek çok öğe dil öğreniminde önemle üzerinde durulması gereken noktalardır. Yukarıda belirtilen öğelerin dışında yabancı dil öğretiminde hedeflenen başarının gerçekleştirilmesinde etkin role sahip bir diğer husus daha vardır ki bu da eğitim-öğretim sürecinde kullanılan malzemelerdir. Bu çalışmanın amacı yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelerin tam olarak amaç ve hedeflere hizmet edecek şekilde tasarımı, geliştirmesi ve değerlendirilmesi için bir yol haritası çizilmesidir. Bu çalışmada ayrıntılı bir malzeme değerlendirme ölçeği geliştirilerek yabancı dil öğretimi veren bir yüksek öğretim kurumunda kullanılan malzemelerin öğretmenler açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylelikle malzemelerin eksik ya da geliştirilmesi gereken noktaları belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda bir yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelerin değerlendirilmesine yönelik yeni bir bakış açısı sağlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Dil Öğretimi, Malzemeler, Malzeme Değerlendirme.

Materials Evaluation in Foreign Language Teaching

ABSTRACT

In foreign language teaching, many factors play an important role in student's success. Besides approaches, methods and techniques; the identification of targets, the preparation of syllabus, course process, the roles of the teachers and the students, the qualification of measurement and assessment, extracurricular activities, etc. are also very important items that should be emphasized in foreign language teaching. Apart from the items mentioned above, in foreign language teaching there is another point which has an active role to reach the targets: It is materials that are used in teaching process. The purpose of this study is to draw a road map for material design, development and evaluation. In this study, by developing a detailed scale, an evaluation of the materials has been made by teachers in a higher education institution. As a result, some missing points of the materials have been determined. At the end of the study, a new perspective has been provided in evaluation of materials used in foreign language teaching.

Key Words: Foreign Language Teaching, Materials, Materials Evaluation.

GİRİŞ

Günümüzde yabancı dil eğitiminde kullanılan malzemeler sayılamayacak kadar çoktur. Dört beceriye yönelik hazırlanmış malzemelerden, dilbilgisine yer veren kaynaklara; yabancı dil sınavlarına yönelik kitaplardan, görsel, işitsel, görsel-işitsel malzemelere kadar pek çok kaynak bulunmaktadır. Yabancı dil öğretimini hedefleyen bütün bu malzemeler öğrenciyi istenen başarıya ulaştırabilmekte midir? Yoksa hedeflenen amaca ulaşmaya yönelik uygun bir malzeme seçimi yapılamamakta mıdır? Bu sorular, yabancı dil eğitimi ile ilgili tüm kurumları ve kişileri ilgilendiren ve sürekli sorulan sorulardır. Bu soruların yanıtını vermeden önce malzemenin ne olduğu ile işe başlamak gerekir.

Malzemeler, öğretme-öğrenme sürecinde hedeflere ulaşmayı sağlayan ve öğrenmeyi gerçekleştiren her türlü araç ve gereçtir (Hutchinson ve Waters, 1990, s.85). Gözütok (2006, s.301), malzemeleri şu şekilde tanımlar:

> Malzemeler, nesneleri, simgeleri, betimlemeleri, yazılı belgeleri içeren ve kaynak ile alıcı arasında bilgi taşıyan her tür yazılı ya da çizili, mekanik ya da elektronik araç ve gereçleri kapsar. Öğretim malzemeleri ve araçlar dersin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla seçilmekte ve kullanılmaktadır.

Başarılı bir öğretim, hedeflerle doğrudan bağlantılı, öğrencilerin ilgi ve isteğini arttıran, iyi hazırlanmış malzemelerle sağlanır. Malzemeler, öğretim hedeflerine ulaşmada katkı sağlamalı, öğrencinin yetenek ve öğrenme düzeyine uygun olmalıdır. Zengin içerikli öğretim malzemeleri ile desteklenen bir dersin sonucunda öğretim daha ilgi çekici hale gelir, öğrenimin niteliği yükselir, öğrencilerin öğrendikleri konulara ve öğrenme sürecine yönelik olumlu tutumları artar. Bu nedenle malzemelerin seçiminde ya da tasarlanmasında üzerinde özenle durulması gereken yönler bulunmaktadır. Malzeme tasarımında ilk olarak düşünülmesi gereken nokta yaklaşım ve yöntemdir. Yaklaşım ve yöntemin belirlenmesinin ardından, seçilen yönteme ait teknik ve etkinliklerin ve öğretim ile ilgili esasların yer aldığı izlencenin incelenerek malzemede yer alması gereken ayrıntıların saptanması gerekmektedir. Malzeme, öğrenmeye yönelik dürtü özelliği taşımalı ve öğrencileri öğrenmeye cesaretlendirmelidir. Bu nedenle iyi bir malzeme ilginç konular içermeli, öğrencilerin düşünme yeteneğini geliştiren etkinlikleri kapsamalı, var olan bilgi ve becerilerin kullanılmasını sağlamalıdır (Hutchinson ve Waters, 1990, s.107).

Yabancı dil öğretiminde de diğer alanlarda olduğu gibi malzemeler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle görsel, işitsel, görsel-işitsel, etkileşimli araç ve malzemeler sıklıkla kullanılmalıdır. Ancak önemli olan nokta, öğrencilerin gereksinim çözümlemesi ve hedeflerden yola çıkılarak en uygun malzemenin elde edilmesidir. Hutchinson ve Waters (1990, s.107), yabancı dil öğretiminde gereksinim çözümlemesi ve ders tasarımının tamamlanmasının ardından bunları gerçek öğretim malzemesine dönüştürmenin üç yolu bulunduğunu belirtir. Bu yollardan birincisi var olan malzemelerden seçim yapmak, ikincisi yeni malzeme oluşturmak, üçüncüsü ise malzeme uyarlaması yapmaktır. Robinson (1991, s.58-59), basılı olarak bulunan malzemelerin kolaylıkla elde edildiğini bu açıdan zamandan tasarruf sağlandığını belirtir. Ancak bu malzemeler seçilirken ve değerlendirilirken öğrencilerin seviyelerine, bilgilerine, ilgi alanlarına ve mesleki gereksinimlerine uygunluğuna dikkat edilmelidir. Derste işlenenlerle malzemelerde yer alan konular örtüşmeli ve zorluk derecesi birbiri ile uyumlu olmalıdır. Robinson (1991), malzeme oluşturmada ise özgün malzemelerin önemli bir yere sahip olduğunu, bu şekilde öğrenciler için daha uygun bir yöntemin oluşturulmasının sağlandığını belirtir. Ancak bu tür malzemelerin hazırlanması oldukça pahalı ve zaman gerektiren bir iştir. Ayrıca, iyi ve dikkatli düzenlenmediği takdirde konu ve dil açısından daha fazla zorluklarla karşılaşılabilmektedir.

Yabancı dil öğretiminde malzeme seçiminde ya da tasarımında ilk olarak amacın ve hedeflerin saptanması gerekir. Bunların yanı sıra malzeme

temininde öğrencilerin düzeyleri de göz ardı edilmemelidir (Short, 1994). Hutchinson ve Waters (1990, s.109), malzeme gelişiminde dikkat edilmesi gereken yönleri belirtmek amacıyla örnek bir model oluşturmuştur. Bu modelin amacı, dil öğretiminin çeşitli yönlerinin ele alındığı, yaratıcılık ve çeşitliliğe yer veren etkin bir malzemenin elde edilmesine yardımcı olmaktır. Bu modelde girdi, konuya odaklanma, dile odaklanma ve görevler olmak üzere dört ana unsur bulunmaktadır. Girdi, gereksinim çözümlemesinde belirtilen her türlü malzemeyi içermekte olup konuya odaklanma, öğrenim alanına yönelik bilgileri kapsamaktadır. Dile odaklanma, öğrenenlerin dil kullanımlarını ele alırken; görev, öğrenenlerin konu ve dil ile ilgili boyutları iletişimsel boyuta taşımalarıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle malzemelerin alan ve dil boyutunda ele alınarak görev, etkileşim ve dil becerilerinin tümünü içermesi gerekmektedir.

Özgün malzemeler, öğretimde başarının artmasına yardımcı olur. Richards (2001, s.252-253), özgün malzemelerin öğrencilerin güdülenmesini arttırdığını ve gerçek dünyaya yönelik dil kullanımını sağladığını belirtirken öğrencilerin gereksinimleriyle daha yakından ilgili olduğunu açıklar. Bunun gerçekleşmesi için görsel, işitsel, yönlendirici malzemelerden yararlanılmalıdır (Benesch, 1988, s.42). Gerçek dünya malzemeleri sınıf içi etkinlikleri zenginleştirir. Ancak dil öğreniminde tam bir başarı sağlamak için bu malzemelerin nasıl kullanılacağını da bilmek gerekir. Seçilen malzemeler zihinsel olarak zorlayıcı araçlar olmalı, sınıf içinde etkileşimi sağlamalıdır. Malzemelerin kullanımı sırasında öğrenciler ikili ya da grup halinde çalışmalıdır. Sınıf içinde öğrencilerin karşılıklı görüşmelerine olanak sağlanmalı, öğrenciler düşüncelerini ortaya koyabilmelidirler (Short, 1991). Öğretmenlere bu konularda deneyim edinmeleri için bilimsel eğitim programları düzenlenmelidir.

Yabancı dil öğretiminde malzemenin rolü ne kadar önemli ise malzeme değerlendirmenin yeri de o derece önem kazanmaktadır. İyi malzeme olmadan başarılı bir öğretimden söz etmek imkansızdır. Bu nedenle, başarıya ulaşmak için öğretimin amaç ve hedeflerini içeren nitelikli malzemelere gereksinim duyulmaktadır. Nitelikli malzemelerin öğretimde yer alması da ancak ve ancak iyi bir malzeme değerlendirme ile sağlanmaktadır. 1970lerde öğrenci-merkezli öğretimin önem kazanması ile birlikte malzemelerde öğrencilerin hedef ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik düzenlemelere gidilmiştir. Bu da yabancı dil öğretimi alanında kullanılan malzemelerin seçiminde daha dikkatli davranılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle öğretim sürecinde öğrencilere yol gösterecek, öğretmenlere rehber olacak malzemelerin seçimine yönelik çeşitli kriterlerin belirlenmesi çalışmaları başlamıştır. Bu alanda, öncelikle yabancı dil

öğretiminde kullanılan ders kitaplarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Yabancı dil öğretimi alanında kitapların tasarımı ve incelemesi konusuna yer veren önemli teorisyenlerden Williams (1983), Sheldon (1988), Brown (1995), Cunningsworth (1995) ve Harmer (1996) malzeme değerlendirme ile ilgili olarak çeşitli kriterler ortaya çıkarmışlardır. Bu kriterler arasında kitabın amacı, yöntemi, şekilsel düzeni, organizasyonu, bireysel ihtiyaçların karşılanması, izlenceye uygunluğu öğretilen dilin yapısı, dil bilgisi, dil becerileri, dil işlevleri ile ilgili esaslara yer verilmektedir.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelerin değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalarda, yukarıda belirtilen kriterler temel alınarak çeşitli kontrol çizelgeleri ve ölçekler oluşturulmuş; ders kitapları hakkında genel bir yargıya ulaşılması sağlanmıştır. Malzeme değerlendirme ile ilgili çalışmalardan bazılarına değinilecek olunursa bunlardan birisi "Yüksek Öğretimde Öğretim Kalitesinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmadır. Bu araştırmada, öğretim sürecini değerlendirmeye yönelik 8 başlık altında 10'lu likert ölçek hazırlanarak öğrencilerin görüşlerinden yararlanılmıştır. Ölçeğin başlıkları hedefler, konu, ders yapısı, öğretim etkinlikleri, malzemeler, uygulama, yönlendirme ve değerlendirme olarak belirtilmiştir. Bu ölçekte malzeme değerlendirme ile ilgili olan maddeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Konuyu anlamaya yönelik katkı
2. Sınavlara hazırlanmaya yönelik katkı
3. Ders süreci ile bağlantı (Spooren: 2007).

Bu alanda yapılan çalışmalardan bir diğeri ise İran'da liselerde okutulan kitapların değerlendirilmesi ile ilgilidir. Bu çalışmada 13 maddelik bir kontrol listesi oluşturulmuş olup listede yer alan maddeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Malzemede hedeflerin tam olarak sunulması
2. Sözcük açıklama ve uygulaması
3. Hedef kitleye yönelik yaklaşımlar
4. Tekrar ve test bölümleri
5. Uygun görsel malzemeler
6. İlgi çekici konu ve görevler
7. İyi bir öğretim
8. İyi bir sayfa düzeni

9. İyi bir organizasyon
10. Özgün malzemeler
11. İyi bir dil bilgisi sunumu ve uygulaması
12. Dört beceriye yönelik uygulama
13. Öğrencilerin öğrenim stratejilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler (Jahangard: 2007).

"Malzeme Değerlendirme ve Yabancı Dil Öğretimi Yönetimi" adlı bir diğer çalışmada ise Güney Kore'de bir üniversitede yabancı dil öğretiminde kullanılan bir kitabın değerlendirilmesine yer verilmiştir. Çalışmada öğrenci ve öğretmenlere verilen anketlerle kitabın değerlendirmesine yönelik bulgular elde edilmiştir. Anketlerin içeriğinde aşağıdaki maddeler yer almaktadır:

1. Pratiklik (kitabın fiyatı ve kitaba ulaşma kolaylığı)
2. Şekil ve Tasarım (açıklık, iyi ve etkili organizasyon)
3. Etkinlikler (dengeli dağılım, iletişimsel uygulama, dil bilgisi ve sözcük öğretimi, bireysel, ikili, grup ve yaratıcı çalışmalara yer verilmesi)
4. Beceriler (ihtiyaç duyulan becerilere yer verilmesi, dört beceriye yönelik dengeli dağılım, alt becerilere yer verilmesi)
5. Dil Yapıları (özgünlük, uygun düzey, uygun dil bilgisi ve sözcük, açıklama ve örnekler, dil işlevleri)
6. Konu ve İçerik (konuların ihtiyacı karşılaması, gerçekçilik, ilgi çekicilik, çeşitlilik) (Litz: 2005).

Malzeme değerlendirme ile ilgili olarak yukarıda verilen örnek çalışmalarda temel amaç, yabancı dil öğretiminde kullanılan kitapların içerik ve şekilsel olarak uygunluğunun saptanması ve eksik noktaların ortaya çıkarılmasıdır. Çalışmalarda anket ve kontrol listeleri oluşturularak öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinden yararlanılmış; geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşılması sağlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı ise yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelerin amaç, hedef ve başarıya ulaşmada ne derece yeterli olduğunun saptanması için izlenmesi gereken yolun belirlenmesidir. Bunun gerçekleşmesi için de ayrıntılı bir malzeme değerlendirme ölçeği oluşturularak sadece ders kitabının değil yabancı dil öğretiminde kullanılan diğer malzemelerin de değerlendirilmesine yer verilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma, durumu betimlemeye yönelik ve tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Bu araştırmada, Özel Amaçlı Yabancı Dil Eğitimi veren bir yüksek öğretim kurumunda görevli 21 öğretim elemanından yararlanılmıştır. Öğretim elemanları ileri düzey Özel Amaçlı İngilizce Eğitimi vermekte olup alanlarında oldukça deneyimli kişilerdir. Bu öğretim elemanlarının en az 9 en fazla 22 yıllık bir öğretim tecrübeleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, öğretim elemanlarının Özel Amaçlı İngilizce Öğretiminde kullandıkları malzemelerle ilgili olarak tutumları saptanarak malzeme değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu çalışma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılının başında yapılmış olup 6 ay sürmüştür. Çalışmada değerlendirilmesi yapılan malzemeler, ders sürecinde kullanılan ders kitabı, öğretmen kitabı, test kitapçığı, çalışma kitabı, kitabın sunduğu görsel-işitsel malzemeler, yazılım ve internet desteği, yardımcı malzemeler (yardımcı kitaplar, yardımcı okuma parçaları, çalışma kağıtları, görsel malzemeler..), laboratuar malzemeleri, ders dışı etkinlikleri içeren malzemelerdir. Yabancı Dil Öğretiminde kullanılan malzemeler öğretimin temelini teşkil etmektedir. İyi seçilmiş bir malzeme başarılı bir öğretim demektir. Bu açıdan yola çıkılarak çalışmada, yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelere yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçeğin hazırlanmasında Keith Johnson'ın *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching* (2001), Jo McDonough ve Christopher Shaw'ın *Materials and Methods in ELT* (1993), Ian Mcgrath'ın *Materials Evaluation and Design for Language Teaching* (2002), Brian Tomlinson'ın *Developing Materials for Language Teaching* (2005) adlı kitaplarından yararlanılmıştır. Konu ile ilgili yapılan alan yazın taramasından elde edilen bilgilerle, ölçekde yer alan maddeler geliştirilerek ön uygulama yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında faktör analizi ile değerlendirilmiş yetersiz bulunan maddeler çıkartılarak ölçeğin yeniden düzenlemesi yapılmıştır. İngilizce öğretim elemanlarına verilen ölçeğin istatistiksel yolla yapılan güvenirlik hesaplamaları Ek-1'de ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır.

Yukarıda sözü edilen ölçeğin geliştirilmesinde araştırmacı tarafından aşağıda belirtilen işlem basamakları uygulanmıştır:

- Öncelikle, malzeme değerlendirme ile ilgili olarak bu konu alanlarına ilişkin çeşitli kaynaklardan yararlanılarak, bu alanlara yönelik ölçek cümleleri yazılıp listelenmiştir.
- Yazılan ölçek cümlelerinin kapsam geçerliliğini sağlayabilmek için, bu konu alanında uzman kişilerin, ölçme-değerlendirme uzmanların ve istatistikçilerin değerlendirmeleri alınmıştır.

- Uzmanların görüşleri dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.
- Elde edilen tümceler likert tipi ölçek biçiminde düzenlenmiştir.
- Deneme uygulaması sonucunda, ölçek puanları dağılımı incelenmiş, ölçekte yer alan maddelerden bazıları değiştirilmiş, bazıları çıkarılmış ve kullanılacak maddelere karar verilmiştir.
- Faktörlerin ve ölçeğin güvenirliliğinin hesaplanmasında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı kullanılmıştır.
- Hazırlanan tutum ölçek İngilizce öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Bu tutum ölçeklerde 4'lü Likert tipi ölçek hazırlanmış olup; "Yetersiz"; "Kısmen Yetersiz"; "Kısmen Yeterli"; "Yeterli" şeklinde derecelendirme yapılmıştır. 5'li likert ölçek kullanılmamasının nedeni ise "Kararsız" maddesine yer verilmek istenmeyişidir. "Kararsız" maddesi olması durumunda ölçeğin ayırt edicilik özelliğinin azalacağı değerlendirilmiştir.

Not Ortalamaları: "Yetersiz=0-1", "Kısmen Yetersiz=1-2", "Kısmen Yeterli=2-3", "Yeterli=3-4" arası olarak ele alınmaktadır.

Maddelere verilen yanıtların ortalamalarından elde edilen sonuçlar, öğretim elemanlarının ders sürecinde kullandıkları malzemelere yönelik tutumlarını ortaya koymakta ve malzemelerin yeterli ve yetersiz yönlerini belirlemektedir.

Malzeme değerlendirmeye yönelik hazırlanan "Malzeme Değerlendirme Ölçeği"nde "Dış ve İç Değerlendirme" başlıkları altında malzemelerin iki bölümde incelenmesi hedeflenmiştir. "Dış Değerlendirme" başlığı altında, malzemelere ulaşma, malzemelerin dış görünümü, yardımcı malzemeler, malzeme ve öğrenci ile ilgili etkenler ve kurs süresi ile ilgili maddelere yer verilmektedir. "İç Değerlendirme" başlığı altında ise, ders malzemesinde kullanılan dil öğretim yaklaşım ve yöntemi, malzemenin amacı, dil seviyesi, donanım, izlence, öğretmen ve ortam ile ilgili etkenlere yer verilmektedir.

BULGULAR

Malzeme Değerlendirme Ölçeğine ilişkin elde edilen verilerin analizi aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 1: Ders Kitabı ve Ders Malzemelerinin Görünümü

Maddeler	**N**	**Ortalama**	**Yorum**
Kapak önyüzündeki bilgiler	21	2,80	K.Yeterli
Kitabın dışındaki bilgiler	21	2,66	K.Yeterli
Sayfa içeriği ve sayfa düzeni	21	**3,04**	Yeterli
İçindekiler sayfası	21	*2,42*	K.Yeterli
Yazı tipi ve harflerin büyüklüğü	21	**3,33**	Yeterli
Kitapta yer alan resim, grafik ve tablolar	21	2,57	K.Yeterli
Kitapta yer alan özgün metinler	21	**3,19**	Yeterli

Tablo 1'de sunulan "ders kitabı ve diğer ders malzemelerin görünümü" ile ilgili bölümde, "yazı tipi ve harflerin büyüklüğü" maddesi 3,33 ortalama ile, "kitapta yer alan özgün metinler" maddesi 3,19 ortalama ile ve "sayfa içeriği ve sayfa düzeni" maddesi 3,04 ortalama ile yeterli görünen en fazla ortalamaya sahip maddelerdir. "içindekiler sayfası" ile ilgili madde ise 2,42 ortalama ile en düşük puana sahiptir. Öğretim elemanları "içindekiler sayfasını" kısmen yeterli görmektedirler.

Tablo 2: Donanım

Maddeler	**N**	**Ortalama**	**Yorum**
Öğretmen kitabı	21	*1,90*	K.Yetersiz
Test kitapçığı	21	2,04	K.Yeterli
Çalışma kitabı	21	**2,42**	K.Yeterli
Kitabın sunduğu görsel ve işitsel malzemeler	21	2,19	K.Yeterli
Yazılım ve internet desteği	21	2,19	K.Yeterli

Tablo 2'de sunulan *"donanım"* bölümünde *"çalışma kitabı"* maddesi 2,42 ortalama ile en yüksek değere sahip olup öğretim elemanları çalışma kitabını kısmen yeterli görmektedir. *"Öğretmen kitabı"* maddesi 1,90 ortalama ile en düşük değere sahip olup öğretim elemanları "öğretmen kitabı"nın kısmen yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3: Öğrenci İle İlgili Etkenler

Maddeler	N	Ortalama	Yorum
Malzemelerin öğrenci merkezli öğretimi sağlaması	21	2,80	K.Yeterli
Malzemelerin öğrencilere bilişsel katkısı	21	**3,04**	Yeterli
Malzemenin içeriğinin öğrenci birikimine uygunluğu	21	**2,90**	K.Yeterli
Malzemelerin öğrenciler tarafından kullanım rahatlığı	21	**2,90**	K.Yeterli
Malzemelerin öğrencileri güdülemede kısa ve uzun süreli etkisi	21	2,28	K.Yeterli
Malzeme içeriğinin farklı ilgi alanlarına sahip öğrencilere yönelik olması	21	*2,19*	K.Yeterli
Öğrencilerin yabancı dil seviyesine uygunluğu	21	**2,90**	K.Yeterli
Öğrencileri yabancı dili nasıl çalışacakları konusunda yönlendirmesi	21	2,33	K.Yeterli
Öğrencileri araştırmaya sevk etmesi	21	2,47	K.Yeterli
Öğrencilere öğrenme sorumluluğu vermesi	21	2,61	K.Yeterli
Öğrencilere işlenen konularla ilgili öz değerlendirme şansı vermesi	21	2,38	K.Yeterli

Tablo 3'de *"öğrencilerle ilgili etkenler"* bölümünde 3,04 ortalama ile *"malzemelerin yabancı dil öğretiminde öğrencilere bilişsel katkısı"* maddesi en yüksek değere sahip olup öğretim elemanları bu konuda malzemeleri yeterli görmektedir. *"Malzemenin içeriğinin öğrenci birikimine uygunluğu", "malzemelerin öğrenciler tarafından kullanım rahatlığı"* ve *"öğrencilerin yabancı dil seviyesine uygunluğu"* maddeleri 2,90 ortalama ile öğretim elemanları tarafından kısmen yeterli görülmektedir. *"Malzeme içeriğinin farklı ilgi alanlarına sahip öğrencilere yönelik olması"* maddesi 2,19 ortalama ile en düşük ortalamaya sahip olup kısmen yeterli görülmektedir.

Tablo 4: Kurs Süresi

Maddeler	N	Ortalama	Yorum
Malzemenin kullanılacağı ders saati süresine uygunluğu	21	**3,33**	Yeterli
Sınıf dışında malzemenin kullanım süresi	21	2,76	K.Yeterli

Tablo 4'de sunulan *"kurs süresi*" bölümünde *"malzemenin kullanılacağı ders saati süresine uygunluğu"* maddesi 3,33 ortalama ile öğretim elemanları tarafından yeterli görülmüştür.

Tablo 5: Kitabın Yapılanması

Maddeler	N	Ortalama	Yorum
Dersin akışı ve kitabın işlenişi	21	**2,95**	K.Yeterli
Görevlerin sırası ve içeriği	21	**2,95**	K.Yeterli
Ünitelerin düzeni	21	2,80	K.Yeterli
Ünite içindeki geçişler	21	*2,57*	K.Yeterli
Ders kitabının yoğunluğu	21	2,80	K.Yeterli

Tablo 5'de *"kitabın yapılanması"* bölümünde, *"dersin akışı ve kitabın işlenişi"* ve *"görevlerin sırası ve içeriği"* maddeleri 2,95 ortalama ile kısmen yeterli görülen en fazla ortalamaya sahip maddelerdir. *"Ünite içindeki geçişler"* maddesi ise 2,57 ortalama ile en az ortalamaya sahip olup kısmen yeterli görülmüştür.

Tablo 6: Ders Malzemesinde Kullanılan Dil Öğretim Yaklaşım ve Yöntemi

Maddeler	**N**	**Ortalama**	**Yorum**
Dil öğretim yaklaşımı	21	**2,61**	K.Yeterli
Dil öğretim yöntemi	21	**2,61**	K.Yeterli
Bütünsel yaklaşım içeriği	21	**2,76**	K.Yeterli
Dilsel, kültürel ve yöntemsel açıdan destek sağlaması	21	2,57	K.Yeterli
Bireysel öğrenme farklılıklarına yer vermesi	21	*2,09*	K.Yeterli
Beceri-odaklı yaklaşıma sahip olması	21	2,14	K.Yeterli
Alt becerilere yer vermesi	21	2,28	K.Yeterli
Dil bilgisine yaklaşımı	21	2,42	K.Yeterli
Yabancı dilin, diğer derslerle bağlantı kurularak öğretilmesi	21	**3,04**	Yeterli

Tablo 6'da *"ders malzemesinde kullanılan dil öğretim yaklaşım ve yöntemi"* bölümünde, *"yabancı dilin, diğer derslerle bağlantı kurularak öğretilmesi"* maddesi 3,04 ortalama ile en yüksek değere sahip olup öğretim elemanları tarafından yeterli görülmüştür. *"Bütünsel yaklaşım içeriği"* 2,76 ortalama ile, *"dil öğretim yaklaşımı"* ve *"dil öğretim yöntemi"* maddeleri 2,61 ortalama ile kısmen yeterli görülmüştür. Ancak *"bireysel öğrenme farklılıklarına yer vermesi"* maddesi 2,09 ortalama ile en alt sırada yer almaktadır.

Tablo 7: İzlence İle İlgili Etkenler

Maddeler	**N**	**Ortalama**	**Yorum**
Eğitim amacına uygunluğu	21	**3,00**	Yeterli
Programın amacına uygunluğu	21	**3,04**	Yeterli
Dil eğitim amacını gerçekleştirmesi	21	2,61	K.Yeterli
Öğrenim hedeflerini karşılaması	21	2,66	K.Yeterli
Öğrencilerin gereksinimlerini karşılaması	21	*2,42*	K.Yeterli
Malzemenin Özel Amaçlı Yabancı Dil Öğretimine Uygunluğu	21	2,90	K.Yeterli
Kurumun beklentileri ve gereksinimlerini karşılaması	21	2,95	K.Yeterli
Gereksinim çözümlemesine bağlantısı	21	2,57	K.Yeterli

Tablo 7'de *"izlence ile ilgili etkenler"* bölümünde, *"programın amaca uygunluğu"* maddesi 3,04 ortalama ile ve *"eğitim amacına uygunluğu"* maddesi 3,00 ortalama ile en yüksek değere sahip olup yeterli görülmüştür. Ancak *"öğrencilerin gereksinimlerini karşılaması"* maddesi 2,42 ortalama ile en düşük ortalamaya sahip olup kısmen yeterli görülmüştür.

Tablo 8'de yer verilen "*öğretmenler ile ilgili etkenler"* bölümünde, *"malzemelerinin hazırlanmasında öğretmenlerin katkısı"* maddesi 3,19 ortalama ile en yüksek değere sahip olup öğretim elemanları tarafından yeterli görülmüştür.

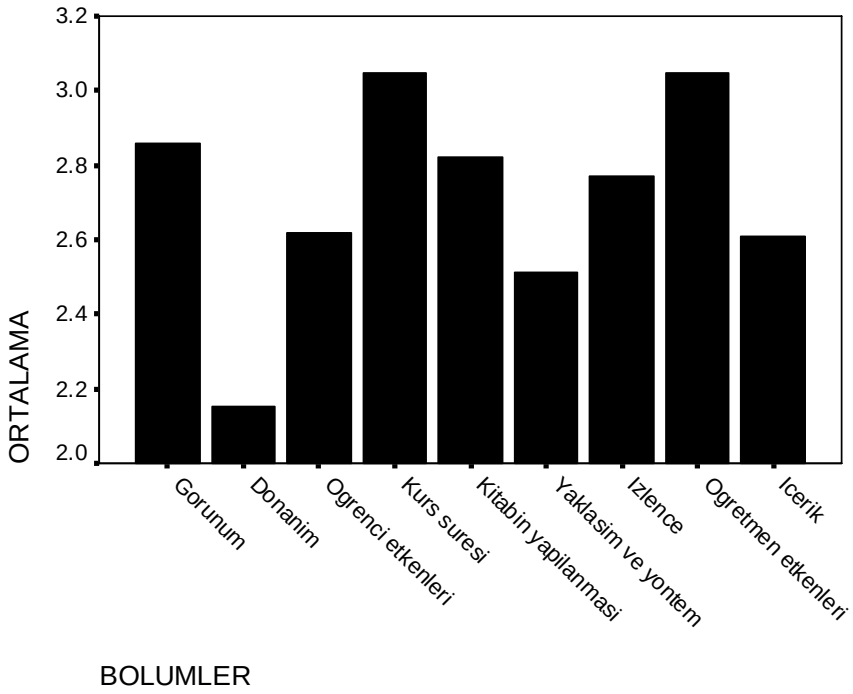
Tablo 8: Öğretmen İle İlgili Etkenler

Maddeler	**N**	**Ortalama**	**Yorum**
Öğretmenlerin malzeme seçimi ve kullanımı ile karar vermedeki rolü	21	3,04	Yeterli
Malzemelerinin hazırlanmasında öğretmenlerin katkısı	21	**3,19**	Yeterli
Malzemenin öğretmene hazırlık ve konu işleyişi hakkında yardımcı olması	21	2,90	K.Yeterli

Tablo 9'da sunulan *"içerik"* bölümünde, *"okuma becerisine yer vermesi"* maddesi 3,47 ortalama ile en yüksek değere sahip olup yeterli görülmüştür. *"Mesleki dil bilgisine ve terminolojiye yer vermesi"* maddesi 3, 38 ortalama ile; *"dersin süresine uygunluğu"* maddesi 3,23 ortalama ile; *"metin sayısının yeterliliği"* ve *"mesleki alanlarla ilgili simgeler ve kısaltmaların öğretilmesi"* maddeleri 3,19 ortalama ile; *"işlenen konuların hedeflerle bağlantısı"* maddesi 3,14 ortalama ile *"metin çeşitliliği"* ve *"özgün malzeme kullanımı"* 3,09 ortalama ile; *"dersin amaçlarına uygunluğu", "konu temelli olup olmadığı", "konu çeşitliliği", "sözcük öğretimine verilen önem"* ve *"değişik alanlarla ilgili sözcük ve terminolojinin olup olmadığı"* maddeleri 3,00 ortalama ile öğretim elemanları tarafından yeterli görülmüştür. Ancak *"dinleme becerisine yer vermesi"* maddesi 1,71 ortalama ile en düşük değere sahiptir. *"Tekrar üniteleri"* maddesi 1,76 ortalama ile ve *"eğlendirici ve ilgi çekici etkinlikler içermesi"* maddesi 1,90 ortalama ile kısmen yetersiz görülmüştür.

Tablo 9: İçerik

Maddeler	N	Ortalama	Yorum
Ders kitabının içeriği sunularak öğrenciye ve öğretmene bilgi vermesi	21	2,19	K.Yeterli
Ders kitabının, öğrenciyi derse hazır duruma getirmek için yönlendirmesi	21	2,23	K.Yeterli
Yeterli anlaşılır girdiye sahip olması	21	2,76	K.Yeterli
Dersin amaçlarına uygunluğu	21	**3,00**	Yeterli
Dersin süresine uygunluğu	21	**3,23**	Yeterli
İşlenen konuların hedeflerle bağlantısı	21	**3,14**	Yeterli
Malzemelerin ilgi çekiciliği	21	2,23	K.Yeterli
İşlevsel yönü	21	2,52	K.Yeterli
Konu temelli içeriği	21	**3,00**	Yeterli
Konu çeşitliliği	21	**3,00**	Yeterli
Metin sayısının yeterliliği	21	**3,19**	Yeterli
Metin çeşitliliği	21	**3,09**	Yeterli
Ünitelerin sonunda konu ile ilgili kaynak ve internet adreslerinin sunumu	21	2,33	K.Yeterli
Dil öğelerinin sunumu	21	2,33	K.Yeterli
Dil bilgisi etkinlikleri	21	2,09	K.Yeterli
Dil bilgisi ve sözcüklerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu	21	2,90	K.Yeterli
İletişim becerilerine yer vermesi	21	2,47	K.Yeterli
Bütün dil becerilerine eşit olarak yer vermesi	21	2,19	K.Yeterli
Yazma becerisine yer vermesi	21	2,09	K.Yeterli
Konuşma becerisine yer vermesi	21	2,71	K.Yeterli
Okuma becerisine yer vermesi	21	**3,47**	Yeterli
Dinleme becerisine yer vermesi	21	*1,71*	Yetersiz
Dinleme, okuma, yazma ve konuşma etkinliklerinin günlük hayatta uygunluğu	21	2,33	K.Yeterli
Okuma ve yazma izlemlerine verilen önem	21	2,52	K.Yeterli
Yaygın okumaya yönlendirmesi	21	2,42	K.Yeterli
Sözcük öğretimine verilen önem	21	**3,00**	Yeterli
Öğrencilere anlamlı dil etkinlikleri sunması	21	2,52	K.Yeterli
Özgün malzeme kullanımı	21	**3,09**	Yeterli
Özgün metinlerin öğrencinin seviyesine uygunluğu	21	2,85	K.Yeterli
Mesleki dil bilgisine ve terminolojiye yer vermesi	21	**3,38**	Yeterli
Mesleki alanlarla ilgili simgeler ve kısaltmaların öğretilmesi	21	**3,19**	Yeterli
Değişik alanlarla ilgili sözcük ve terminolojiye yer vermesi	21	**3,00**	Yeterli
İçerik temelli görevler oluşturularak anlaşılır girdi sağlaması	21	2,85	K.Yeterli
İçerdiği konuların gerçek hayatla bağlantısı	21	2,85	K.Yeterli
Günlük hayatta yabancı dil gereksinimlerini karşılaması	21	2,47	K.Yeterli
Mesleki hayatta karşılaşılabilecek yabancı dil gereksinimlerini karşılaması	21	2,95	K.Yeterli
Öğrencinin düşünce yeteneğini geliştiren etkinliklere yer vermesi	21	2,71	K.Yeterli
Bilişsel ve duyuşsal açıdan öğrenci katılımını sağlaması	21	2,38	K.Yeterli
Dili doğal olarak kullanması	21	2,52	K.Yeterli
Yapıya dayalı alıştırmalara fazlaca yer vermesi	21	2,42	K.Yeterli
Günlük konuşma kalıplarını anlamlı bir şekilde sunması	21	2,09	K.Yeterli
Eğlendirici ve ilgi çekici etkinlikler içermesi	21	*1,90*	Yetersiz
Alıştırma ve etkinliklerin yeterli sayıda olması	21	2,52	K.Yeterli
Malzemelerde yer alan yönergelerin açık ve anlaşılır olması	21	2,85	K.Yeterli
Ölçme-değerlendirmeye yer verilmesi	21	2,57	K.Yeterli
Testler ve uygunluğu	21	2,52	K.Yeterli
Tekrar üniteleri	21	*1,76*	Yetersiz
Ders kitabındaki tüm ayrıntıların ders sürecinde işlenmesi	21	2,90	K.Yeterli
Ders kitabının bir harita gibi nereye gidileceğini ve nerede olduğunu gösteren bir araç durumunda olması	21	2,28	K.Yeterli
Ders kitabının işlenişinde zorluk çekilen noktaların varlığı	21	2,33	K.Yeterli
Sınıf içi fiziksel etkinliklere yer vermesi	21	2,28	K.Yeterli
Etkinliklerin öğrenci sayısına uygunluğu	21	2,52	K.Yeterli
Bireysel katılımı desteklemesi	21	2,52	K.Yeterli
Grup ve eşli yabancı dil etkinliklerine yer vermesi	21	2,47	K.Yeterli
Malzemelerin belirli bir gruba yönelik hazırlanması	21	2,76	K.Yeterli
Malzemenin sınıf dışında öğrenmeyi güdülemesi	21	2,23	K.Yeterli

Ölçek: "Yetersiz = 0-1 ", "Kısmen Yetersiz = 1-2", "Kısmen Yeterli = 2-3", "Yeterli = 3-4"

Grafik 1: (Malzeme Değerlendirme Ölçeğine Yönelik Ortalamalar)

Malzeme değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçekten elde edilen veriler değerlendirildiğinde öğretim elemanlarının 4'lü likert ölçeğine göre maddelere verdikleri yanıtların ortalamalarından elde edilen sonuçlar Grafik 1'de özet bir şekilde sunulmaktadır. Bu sonuçlara göre öğretim elemanları malzemelerle ilgili olarak en fazla *kurs süresi*ni ve *öğretmen etkenleri*yle ilgili maddeleri yeterli görmüşlerdir. Malzemelerin *görünümü, yapılanması* ve *izlenceyi* kısmen yeterli bulan öğretim elemanları malzemelerin *içeriği, kullanılan yaklaşım - yöntem* ve *öğrenci etkenleri* ile ilgili maddeleri daha az yeterli görmüşlerdir. Öğretim elemanları *malzemelerin donanımı*yla ilgili maddeleri ise "Kısmen Yetersiz" olarak yanıtlamışlardır.

YORUM ve TARTIŞMA

Malzeme değerlendirmeye yönelik öğretim elemanlarına verilen ölçekten elde edilen bulgulara göre, öğretim elemanları, *malzemelerin*

görünümünü ve donanımını kısmen yeterli bulmuşlardır. Malzemelerin, *öğrencilerin bilişsel gelişimine katkı sağladığı ortak görüşünde* olan öğretim elemanları *malzeme içeriğinin ise farklı ilgi alanlarına sahip öğrencilere tam olarak hitap etmediğini* savunmaktadır. Öğretim elemanları, derste kullanılan malzemelerin *süre açısından sorun yaratmadığını* belirtirken, *malzemelerin yapı, yaklaşım, yöntem ve izlence açısından kısmen yeterli* olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretim elemanlarının malzemelerle ilgili görüşlerinden, malzemelerin amaca tam olarak hizmet etmediği sonucuna ulaşılmış olup gereksinim ve hedeflere göre malzemelerin incelenerek üzerinde çalışılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Programın temelini oluşturan hedefler, ders sürecinde kullanılacak yabancı dil malzemelerinin hazırlanmasında tıpkı trafik işaretleri gibi yön belirleyicidir. Bu noktadan hareketle, hangi sınıfta hangi içerik, beceri, alt beceri ve dil özelliklerine (sözcük, terminoloji, dil bilgisi) yer verileceği belirlenir. Öğrencilerin amaç ve hedeflerine yönelik elde edilen malzemelerle öğrencilerin ilgi ve isteği artmakta ve güdülenmeleri sağlanmaktadır. Malzeme geliştirme, uzmanlık isteyen ve uzun çalışmalar sonucu oluşan bir etkinliktir. Malzeme geliştirmede yukarıdaki ölçekte belirtildiği gibi malzemenin her yönünün ele alınması gerekmektedir. Böylelikle ayrıntılı bir çalışma sonucunda oluşturulan malzemelerle programda istenilen başarıya ulaşmanın mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, bir yabancı dil eğitimi veren yüksek öğretim kurumunda kullanılan malzemelerin yapı ve içerik olarak gereksinim ve hedeflere tam karşılık vermediği sonucuna ulaşılmıştır. Malzeme, öğretme-öğrenme sürecinde hedeflere ulaşmayı sağlayan ve öğrenmeyi gerçekleştiren en önemli unsurlardan biridir. Başarılı bir öğretim, hedeflerle örtüşük, öğrencilerin ilgisini çeken, iyi hazırlanmış malzemelerle sağlanır. Yabancı Dil Programı'nda, malzeme masa başında karar verilerek oluşturulan bir işlem değildir. Malzeme tasarımı/temini ve geliştirmesi özel eğitim gerektiren bir uzmanlık işidir. Bu nedenle malzeme tasarımı/temini ve geliştirmesinde görev alacak olan öğretmen ve diğer uzman kişilerin ilk başta bu alanla ilgili iyi bir eğitim almaları ve hizmet içi eğitime katılmaları şarttır. İkinci aşamada ise gereksinim ve ortam çözümlemeleri yapılmalı ardından hedefler ve genel amaç saptanmalıdır. Bütün bu çalışmaların ardından amaç ve hedeflere tam olarak hizmet eden malzemelerin öğretim sürecinde yer alması için malzeme tasarımı/temini ya da geliştirme

çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalarda öğrencilerin dil gereksinimleri, becerileri, istekleri hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmaların tam bir verimliliğe kavuşması ve her bir ayrıntının ele alınıp irdelenmesi için iyi hazırlanmış kapsamlı bir malzeme değerlendirme ölçeğine ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancı dil öğretiminde kullanılan malzemelere yönelik ayrıntılı bir Malzeme Değerlendirme Ölçeği ile malzemelerin tüm boyutları ele alınarak daha gerçekçi ve hedeflerle birebir uyumlu bir malzeme temini sağlanacaktır. Böylelikle amaca ve hedeflere hizmet eden, istek ve ihtiyaçları karşılayan ve öğrencilerin motivasyonunu arttıran malzemelerle daha kısa sürede daha başarılı bir öğretim süreci ortamı sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

Benesch, S., (Ed.), 1988. Ending Remediation: Linking ESL and content in high education. *Pantagraph Printing.*

Brown, J. 1995. The Elements of Language Curriculum. *Heinle and Heinle Publishers.*

Cunningsworth, A. 1995. Choosing Your Coursebook. *Heinemann.*

Gözütok, D., 2006. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: *Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hiz.*

Harmer, J. 1996. The Practice of English Language Teaching. *Longman.*

Hutchinson, T., A. Waters 1990. English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach. *Cambridge University Press.*

Jahangard, Ali. 2007. Evaluation of EFL Materials Taught at Iranian Public Schools, *Asian EFL Journal,* Volume 9. Issue 2, Article 7.

Johnson, K., 2001. An İntroduction to Foreign Language Learning and Teaching. Harlow: *Pearson Education.*

Litz, D.R.A., 2005. Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study, *Asian EFL Journal*, October, 2005.

McGrath, I., 2002. Materials Evaluation and Design for Language Teaching. *Edinburg University Press.*

McDonough, J., 1984. ESP in Perspective. London: *Collins ELT.*

Robinson, P. C., 1991. ESP Today: A Practitioners Guide. Hemel Hempstead: *Prentice Hall.*

Sheldon, L. 1988. "Evaluating ELT Textbooks and Materials". *ELT Journal*, Volume 42/2.

Short, D. J., 1991. "How to Integrate Language and Content Instruction?" *A Training Manual*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.

Short, D. J.,1994. "Integrating Language and Content Instruction: Strategies and Techniques". İçinde R. Rodriguez, N. J. Ramos, ve J. A. Ruiz-Escalante (Ed.), Compendium of Readings in Bilingual Education *(p:150-164)*. San Antonio, Texas: *Texas Association for Bilingual Education.*

Spooren, P., D. Mortelmans, J. Denekens. 2007. "A Student Evaluation of Teaching Quality in Higher Education: Development of an Instrument Based on 10 Likert Scales", *Assesment and Evaluation in Higher Education*, Vol: 32, No: 6, pp: 667-679, December, 2007, Routledge.

Tomlinson, B., 2005. Developing Materials for Language Teaching. London: *Continuum.*

Williams, D. 1983. 'Developing Criteria for Textbook Evaluation'. *ELT Journal,* Volume: 37/3.

EK-1

Malzeme Değerlendirmeye Yönelik Hazırlanan Ölçeğin Güvenirlik Sonuçları

Malzeme değerlendirmeye yönelik öğretim elemanlarına verilen ölçeğin güvenirlik sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

1. Dış Değerlendirme Bölümüne İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Tablo 1: Dış Değerlendirme Bölümüne İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Ölçek Alt Grupları	Ortalama	Min.	Maks.	Varyans	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Görünüm	2,86	2,42	3,33	1,12	7	0,91
Donanım	2,15	1,90	2,42	0,03	5	0,91
Öğrenci	2,62	2,19	3,04	0,09	11	0,95
Kurs Süresi	3,04	2,76	3,33	0,16	2	0,84

Öğretim elemanlarına malzeme değerlendirmeye yönelik uygulanan ölçeğin "Dış Değerlendirme" bölümüne ilişkin yapılan güvenirlik analizlerinde güvenirlik katsayıları (Cronbach Alpha katsayısı) 0,70'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da ölçeğin güvenirliği konusunda yeterli düzeye sahip olduğunu göstermektedir.

2. İç Değerlendirme Bölümüne İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Tablo (2)'de öğretim elemanlarına malzeme değerlendirmeye yönelik uygulanan ölçeğin "İç Değerlendirme" bölümüne ilişkin yapılan güvenirlik analizlerinde güvenirlik katsayıları (Cronbach Alpha katsayısı) 0,70'in üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da ölçeğin güvenirliği konusunda yeterli düzeye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: İç Değerlendirme Bölümüne İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Ölçek Alt Grupları	Ortalama	Min.	Maks.	Varyans	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Kitabın Yapılanması	2,81	2,57	2,95	0,02	5	0,95
Yaklaşım ve Yöntem	2,50	2,09	3,04	0,09	9	0,94
İzlence Etkenleri	2,77	2,42	3,04	0,05	8	0,96
Öğretmen Etkenleri	3,04	2,90	3,19	0,02	3	0,93
İçerik	2,60	1,71	3,47	0,16	56	0,98